

Jordi Bertran
Gestor cultural
jbertran@tinet.cat

(Maireta i seitó)

Fidelitat. Joan Rioné, 'el Xibidom', Anton 'Pitu de la gralla' i Anton Rioné són els quatre grallers tarragonins coneguts més antics.

Els nous intèrprets prestigien la gralla

La gralla és un dels instruments històrics que acompanya el calendari festiu de Tarragona i de l'àrea etnogràfica del Camp i el Penedès. La sortida al carrer comença amb l'inici del cicle del Corpus i de les festes majors, tot i que l'escoltem en altres moments de l'any. És un oboè popular, consistent en un tub troncocònic, d'uns 35 cm de llargada, fet de fusta, i sovint reforçat amb alguna argolla. Amplifica el sod d'una inxa o llengüeta de doble canya, i es transmet de la canya al tub a través d'una peça metàl·lica també cònica, el tudell.

La gralla té cosins germans a l'Orient que arriben fins al Tibet –els *gya lind*– i al Japó, amb el *hichiriki*. De la família d'aquests oboès populars coneixem notícies anteriors al segon mil·lenni abans de Crist. Però a les nostres contrades la continuïtat no va més enllà de l'edat mitjana amb els *joglers*, documentats des de 1381 amb el Seguí.

Aquesta etiqueta es diferencia de la de *ministrers*, formació més complexa i de major varietat instrumental, com la del Consell Municipal de Tarragona, feliçment recuperada i integrada per la cornamusa, el tabal, la xeremia o tarota, i les trompes de metall.

En l'àrea mediterrània foren diferents les civilitzacions amb antecessors de la gralla. Els egipcis, els *sibs*; els grecs, l'*aulos*, referenciat al teatre d'Aristòfanes i per Aristòtil; els romans, la *tibia*. Però els primers cristians de la ciutat i de la Tarraconense aviat s'allunyaren d'aquests instruments per les connotacions prèvies.

La fi de Roma i, després, la irrupció de les cultures magrebina i àrab en les contrades peninsulars, procedents d'Àfrica, portaria, però, un altre oboè de llengüeta doble. La *zorna* o la *mizmar* d'Aràbia, la *zuqra* de l'actual Tunísia, però sobretot la *gheita* de l'Algèria i el Marroc d'avui i del conjunt del Magrib històric, foren determinants en l'exten-

Els petits instrumentistes de l'Aula d'Instruments Tradicionals a l'Infok del Súper 3. FOTO:DT

sió de la gralla i dels parents a la Mediterrània ibèrica. El català de l'Ebre conserva la mateixa paraula aplicada als oboès. Se'ls denomina *gaites* i, seguint riu amunt –com els alarbs–, a terres de Navarra i Euskadi reben idèntica denominació, i els seus intèrprets són els *gaiteroak*.

De la crisi als nous planters

El seu so agut, alt i penetrant, la va convertir en ideal per al carrer i la plaça. Tampoc no li faltaren detractors per la rusticitat, que xocava amb la cultura del Noucentisme. Els costums bohèmics dels

grallers i un sistema de relacions econòmiques complex féu que patís una greu crisi entre 1915 i 1925.

Sortosament, avui és plena de salut. El 2013 ha estat un any prolífic en èxits per a la gralla. El sonador Manu Sabaté forma part d'un projecte europeu que lidera l'Ajuntament de Roma i que vincula instruments del patrimoni immaterial interpretats per joves músics amb els monuments. Els grallers Els Laietans guanyaven a finals de 2012 el concurs Sons de la Mediterrània amb melodies modernes versionades amb inxa i timbal, i s'han fet un fart d'actuacions.

La setmana vinent, dues formacions de Tarragona participaran en la 16a Fira Mediterrània de Manresa, el mercat de referència en músiques autòctones del Mare Nostrum. D'una banda, Sonagralla, estudiants de diferents es-

coles de música tradicional i que cursen l'assignatura de conjunt instrumental de gralla i timbal a l'Aula de Música Tradicional i Popular de Tarragona; de l'altra, Mans Petites, formació d'alumnes de 6 a 9 anys de l'Aula d'Instruments Tradicionals de l'Escola Municipal de Música de Tarragona, que toquen la gralla, el timbal i altres instruments en un projecte pioner amb estudiants, mestres i luthiers.

L'AMTP compta amb 48 alumnes de gralla i timbal, i l'AIT amb 22, amb la coordinació de Roser Olivé. Arrels renovades.

Dos grups de Tarragona seran a la Fira Mediterrània al costat de 111 formacions

Sabíeu que...

El trenet turístic sense música autòctona

■ Els usuaris del trenet turístic de Tarragona escolten una banda sonora pròpia de la globalització. Les tonades del fil musical es caracteritzen per l'absència de la llengua catalana i de ritmes que puguin recordar-nos la cultura pròpia. Mencions petites de la Casa de la Festa i de la Processó del Sant Enterrament també s'agraïrien.

Encara hi ha vells oficis que perduren

■ Al Serrallo perviu la tècnica artesanal de pesca del palangre. S'arriben a emprar 420 sardines com a esquers per a una trentena de bonítols. El palangrer Xavi el Niño és un dels quatre que la perpetuen sortint a la mar a quarts de 4 de la nit i tornant a la 1 del migdia. Orades, llobarros o sards són espècies capturades pel Niño.

Xavi prepara els esquers per al palangre.

La Biblioteca Hemeroteca es trasllada

■ Tarragona disposa d'una bona col·lecció de material bibliogràfic sobre la cultura popular en la Biblioteca Hemeroteca Municipal, que ha fonamentat bona part dels temes que vostès lleixen en aquesta pàgina. Ara estrena nova seu a la Tabacalera, planta segona del magatzem 2. L'horari és de dilluns a divendres de 8.30 a 14.30 h.